

DOCUMENTAR ISTORIC ȘI EDILITAR URBANISTIC PRIVIND ZONA BĂCANI - LIPSCANI

Camelia Ene
Ionel Zănescu

Documentele atestă primele ulițe în București abia în sec. al XVI-lea și atunci fără o denumire proprie. De altfel problemele de nomenclatură citadină au rămas mult timp confuze. O stradă putea purta denumirea breslei meșteșugarilor pe care îi găzduia pe ambele sau pe una dintre laturi, putea fi indicată în funcție de unul dintre obiectivele importante spre care se îndrepta sau, pur și simplu după numele unuia dintre locuitorii săi. Denumirea odată atribuită nu a rămas neschimbată. Unele străzi au purtat trei sau patru nume. Aproape nici o stradă dintre cele aflate în zona Curtea Veche nu și-a păstrat permanent denumirea inițială.

În peisajul stradal se înregistrează importante transformări și în organizarea spațiilor comerciale, în modul de a și face reclamă. Cea de a doua jumătate a sec. al XIX-lea impune amenajarea unor prăvălii spațioase cu prezentarea mărfurilor pe sorturi, beneficiind de mobilierul specific comerțului modern. Negoțul de influență orientală practicat în încăperi mici, întunecoase, cu prezentarea mărfurilor îngrămădite sau agățate pe pereți, pe tavan, pe tocul ușilor și al ferestrelor se întâlnesc tot mai rar în centrul capitalei. Meta-morfoze înnoitoare înregistrează până și cafenelele, simigeriile, patiseriile. În domeniul reclamelor se folosesc firmele pe tablă sau lemn prinse deasupra ușilor sau de-a lungul întregii fațade a prăvăliei. Deși mai puține decât pe Calea Victoriei, și pe străzile zonei centrale apar firme în limbi străine, cele mai multe în limbile franceză sau germană.

Cu prilejul unor renovări au fost dezvelite pe str. Lipscani, în Pasajul Șelarilor câteva dintre aceste firme utilizate la sfârșitul sec. al XIX-lea și în primii ani ai sec. al XX-lea.

Una dintre cele mai vechi artere de comunicație din București este Lipscani sau Ulița cea Mare. De cele mai multe ori se făcea confuzie între „Ulița cea Mare” și „Ulița Mare”, cea din urmă fiind actuala Stradă Franțuzească, fostă 30 Decembrie, Iuliu Maniu și Carol. Deschisă în imediata apropiere a Curții Domnești ea a polarizat, fără întrerupere viața meșteșugărească și comercială a orașului. Prima denumire cu care este atestată apare într-un document din 5 iunie 1589.

În hrisovul său Mihnea Voievod care cedă jupânului Jifo, mare portar, loc în Ulița cea Mare, menționează că aceasta era „lângă curtea domniei mele din București”.

Numeroase acte emise timp de sute de ani reflectă importante prefaceri prin care a trecut această stradă pe care se găseau prăvălii stăpânite de meșteșugari, negustori, boieri, mânăstiri sau de către domnie. Clădirile aflate aici ca și pe celelalte ulițe învecinate aveau un pronunțat caracter comercial. În general se amenajau pivnițe căptușite cu lemn sau consolidate cu cărămidă sau piatră. Deasupra acestora se ridicau din paiantă sau cărămidă case cu parter acoperite cu șită sau olane așa cum menționează în însemnările sale din 1574 juristul francez Pierre Lescalopier. Putem afla detaliile unei case cu prăvălie, de epocă dintr-o prețuire autorizată, din 17 decembrie 1791 „...însă casa să fie tăvănită cu var alb și între prăvălie și între casă, o cămăruță cu chimir, să-i fac și două sobe, una cu foc și alta oarbă, să-i fac trei uși și o fereastră cu șase ochiuri cu cercevele

și din dos un pridvoraș, tăvănit cu șindrilă de brad. Și la prăvălie tavan de ulucă și tarăbile prăvăliei și paturile în prăvălie și în casă și pardoseală în prăvălie și în casă, după cum să va face la vecini...”

În urma cercetărilor făcute în curtea Hanului cu Tei s-au descoperit vestigiile unei astfel de prăvălii din sec. XVI–XVII, ai cărei pereți erau din lut amestecat cu pleavă și avusesse acoperișul din olane. Pivnița, de cele mai multe ori susținea două sau mai multe prăvălii. Astfel, la 20 martie 1655 mitropolitul Ignatie vindea lui Ghinea Cojocarul „o pivniță cu cinci prăvălii la Ulița cea Mare” pe care le avea de la Radu logofăt Năsturel, tatăl cunoscutului cărturar Udriște Năsturel.

Dimensiunile spre fațadă ale acestor prăvălii erau aproape identice, ele ocupând aproximativ 3 metri. Situația aceasta s-a păstrat până în prezent când unele dintre clădirile de pe Lipscani nu ocupau decât 3–4 m. În același timp pe unele străzi din apropierea zonei Curtea Veche se întâlneau case mult mai spațioase.

La 8 august 1824 se vindea pe Podul Calicilor o casă „cu sașă odăi cu sală prin mijloc și cuhnie și plimbare și pridvor, dedesubt pivniță ca de 18 buți și cu două beciuri și vârzărie”. De cele mai multe ori curțile erau închise cu gard de bolovani din piatră sau cu uluce de lemn.

Terenul aferent caselor din Lipscani mergea până în strada Gabroveni, iar spre nord se ajungea până în gardul grădinii Sf. Sava așa cum arăta un act de vânzare din 24 martie 1665. De cele mai multe ori camerele meșteșugarului sau ale negustorului se aflau în spatele prăvăliei. Curtea era folosită pentru adăpostul păsărilor, vitelor, pentru depozitat fânețurile sau butoaiele cu care se aducea vinul care era vândut în crășme.

Ulița cea Mare s-a bucurat de activitatea unor mari negustori.

În timpul domniei lui Matei Basarab (1632–1654) avea aici prăvălie faimosul negustor Ghinea Mustață. Au urmat apoi negustorii Zamfir, Manta Cupețul, Constantin Cupețul. Puterea economică a multora dintre negustorii din Lipscani era demnă de avut în vedere chiar și de către domnie, negustorii având averi considerabile.

În testamentul făcut la 6 februarie 1735, Constantin Cupețul care locuia în mahalaua Colței dar care stăpânea și cinci prăvălii în Ulița Mare amintește cadourile pe care le-a făcut la nunta jupănesei sale Ilinca: „ughii ungurești 20 și inelul de schimb și marama și darurile ce i-au trimes cu călțunii, o floare de mărgăritar și 10 sare de mărgăritar și cele ce i-am dat a doua zi, o dulamă de canavăț blănită cu pacea de jder, i o iie cu sarmă, i un left de aur cu lăntșorul de argint poliiit”.

Din peisajul Lipscanilor nu lipsesc nici negustorii rău platnici sau cu unele încurcături negustorești. Astfel, la 1773 un document menționează pe grecul Saphir Dumitru care era socotit prin Lipscani ca rău platnic. Lângă el, în procesele timpului apar Demeter Peter și Demeter Loiss care, în 1770 se aflau la Brașov și tot atunci sunt menționați Johan Demeter și Johan Alexi. Neputința lor de a plăti se explică prin refuzul boierilor de a le da satisfacție.

Pe lângă negustorii străini, în vadul Lipscanilor întâlnim pe la 1775 pe românul Neagul Lipscanul aducător de postavuri apusene alături de un bogasier care vindea vechea bogaserie „baccasino” produsă de țesătorii asiatici.

În perioada secolelor XVI–XVIII Ulița cea Mare era împărțită pe diferite meșteșuguri sau branșe de comerț. Porțiunea dinspre Șelari – Smârdan era ocupat de croitori, marchitani, mărgelari iar spre Hanul cu Tei întâlneam zarafii, cojocarii subțiri. Abagii aveau sediile grupate spre Sf. Gheorghe Nou.

Adoptarea numelui de Lipscani survine abia în sec. al XVIII-lea, perioadă în care negustorii autohtoni încep să procure direct de la Lipsca produse textile, cristaluri de

Boemia ș.a. Se știe că, la 16 august 1726 sosiseră la București 8 care cu mărfuri de Lipsca. De la comerțul practicat de un Hristea Dumitriul Liptcanul și alții s-a dat vechii străzi numele de Lipscani. În planurile vechi ale orașului Ulița apare sub diferite denumiri. Astfel, în planul rusesc din 1770 porțiunea cuprinsă între Șelari și Podul Mogoșoaiei este marcată cu numele Șerban Vodă, pe când, în planul Borroczyn din 1852 este indicată strada Lipskani numai între actualele străzi Smârdan și Șelari. În continuare este Ulița Marchitani și apoi, în Piața Sf. Gheorghe (1848), Zarafii. Generalizarea denumirii de strada Lipskani s-a petrecut în a doua jumătate a sec. al XIX-lea.

Strada Lipskani a reprezentat întotdeauna zona cea mai atractivă din centrul Bucureștiului. În anul 1855 căpitanul St. Dietrich trecând prin oraș consemna: „...cea mai frumoasă și veselă stradă din București este strada Lipskani unde se află cele mai bogate și luxoase magazine care, prin mărimea și strălucirea lor se pot măsura cu magazinele vieneze”.

În fața fiecăreia dintre prăvălii erau scoase tarabe mari, în timpul sezonului cald, comerțul căpătând un pronunțat caracter oriental. În aceste magazine se desfăceau produse realizate în atelierele manufacturiere din jurul Bucureștilor sau articole aduse din occident și în special din târgul de la Lipsca. Cele mai numeroase produse erau cele de îmbrăcăminte, încălțăminte, podoabe, articole de uz casnic, mirodenii și zacaricale, cărți ș.a. Negustorii români erau atrași foarte mult de produsele și articolele de la Lipsca, o listă de mărfuri având o gamă diversificată de produse, pe lângă stofe, „carnavațe, tulpane, lucruri de mătășă și cântării, ace și cărți de joc”.

Pe strada Lipskani au fost ridicate pe lângă case și prăvălii numeroase hanuri. Un document din 14 mai 1678 atestă că în partea de est a străzii, spre Sf. Gheorghe Nou, Manole zaraful își făcuse „case și hanuri”, fiind astfel amintit primul han la București. Acestuia aveau să-i urmeze hanurile Șerban Vodă, Sf. Gheorghe Nou, Zamfir, Simeon, Gabroveni, etc.

Realitatea este că pe strada Lipskani sau la o întretăiere cu aceasta existau patru mari hanuri: Hanul Manole, Hanul Gabroveni, Hanul Șerban Vodă și Hanul cu Tei. Acestea au devenit în sec. XVII–XIX puternice antrepozite de mărfuri și locuri de desfășurare a produselor din occident sau orient.

În cursul sec. al XIX-lea aspectul străzii s-a schimbat prin construirea de clădiri cu unul sau două etaje. Se folosește tot mai frecvent tabla pentru acoperișuri înlocuind aproape complet sița. În anul 1836, Stanislass Bellanger vizitează baia românească din cartierul Lipskani, dotată cu instalație cu abur identică cu baia turcească. În 1843, Ștefan Caliva, prin anunțul în limbile română și franceză publicate în ziarul „Vestitorul românesc” aducea la cunoștință „înaltei nobilimi și cinstului public” că având aprobarea Eforiei Școalelor a deschis pension (școală) în locuința sa din Hanul Șerban Vodă nr. 9. El spune că în cei patru ani cât durează cursul școlar elevii, în afară de materiile obișnuite, predate în limba română, vor învăța și limbile franceză, italiană, greacă nouă și veche. „Să se știe – anunță Ștefan Caliva – că durata celor patru clase nu depinde de anul calendaristic ci de timpul și programul fieștecăruia din școlari”. Pentru fiecare elev taxa era de doi galbeni împărâtești pe lună, iar pentru pușinii elevi interni pe care urma să-i primească, și care vor dobândi în plus, „o bună creștere despre purtarea și moralul lor”, părinții sunt rugați să vină să se înțeleagă cu el.

În 1824 Iosef Marcus deschide pe strada Lipskani magazinul cu firma „La Globul Verde”. Aici se aduce pentru prima dată în București mercerie din occident. Fiul său Isac Marcus, a continuat negoțul tatălui său și a introdus vânzarea mărfurilor cu preț fix ceea ce era foarte curios pentru vremea aceea. Aceasta a contribuit la marea încredere pe care a inspirat-o magazinul clientelei bogate.

În locul zarafilor apar și se înmulțesc întreprinderile bancare, străzile Lipscani și Smârdan devenind centrul băncilor din București. Aproape 20 de sedii de bănci se aflau în 1923 pe Lipscani. Dintre acestea amintim: Banca Agricolă, Banca Cerealiștilor, Banca Chrissoveloni N., Banca de Comerț și Industrie, Banca Națională a României, Banca Generală a Țării Românești, Banca pentru Petrol, Banca pentru Mine și Industrie, etc.

Lipscanii rămăneau totuși nucleul activității comerciale, locul unde protipendada capitalei putea să-și procure cele mai rafinate mărfuri. În 1937 se bucurau de o mare atenție magazinele „La Papagal – S.A.R.”, „Au mode elegant”, „Mătășăria pariziană” ș.a.

Desfacerea cărții se făcea prin Librăria Națională S. Ciernei, prin „Agence generale de libraire”, prin magazinul „Literatura”, ș.a.

Pe Lipscani și-au avut sediul în perioada interbelică și câteva societăți de știință și cultură. Nu trebuie uitat că, aici, pe strada Lipscani, la 11 iunie 1848, tânărul cadet Ion Magheru a citit proclamația care de atunci s-a numit „Instituție”. Tot pe Lipscani, în 1927 funcționa Cercul Medical, Institutul Economic Românesc, sala de spectacole „Pathe Palace” iar mai târziu Societatea Compozitorilor Români, Cafeneaua Strobel, etc. La nr. 5 a funcționat tipografia „A.B.C.”; aici s-a tipărit, în scurta-i existență, ziarul A.B.C. și mai ales gazeta „Drumul Femeii”.

Anii 1935–1939 au marcat punctul de vârf al comerțului interbelic.

Pentru a înlesni buna circulație a numeroșilor cumpărători se hotărăște interzicerea vehiculelor între Smârdan și Piața 1848 (actualmente Sf. Gheorghe).

Strada Lipscani a rămas și astăzi cel mai căutat vad comercial al orașului. Magazinele desfășurate pe ambele laturi oferă o gamă foarte bogată de mărfuri, de la mercurie până la obiecte electrice sau sticlărie, ponderea revenind articolelor de tricotaje, textile și încălțăminte.

Strada Băcani este o legătură a străzii Lipscani cu strada Blănari. Datele cuprinse în documentele vremii amintesc și despre această uliță dintre cele aproape 30 de ulițe mai mari sau mai mici care au existat în perimetrul delimitat de actuala zonă Curtea Veche. Este atestată prima oară în planul Borroczyń din 1852 și în planul Hiottu din 1871. Ulița adăpostea atât case cât și prăvălii cu mărfuri de băcănie. Negustorii făceau tranzacții comerciale cu mărfuri românești sau aduse de peste hotare. Se vindeau aici postavuri groase din Gabrovo, vase de aramă confecționate la Moscopole, țesături colorate în nuanțe vii dar și citrice, mirodenii, piatră acră, măsline, icre, păpuși, tămâie, oțet, zahăr, tibisir, sacăz, pucioasă, ciorapi de bumbac și lână, perdele de păslă, cărți, etc.

În comparație cu strada Lipscani, despre strada Băcani, din documente aflăm mai puține date privind aspectul și comerțul acesteia. Totuși avem unele informații care pot întregi tumultul acestei ulițe destul de pestriță ca activitate comercială și edilitar-urbanistă. Așa cum menționează călători străini ca: Ferdinand Lasalle, Wilhelm Derblich sau Lancelot, contrastul izbitor, întâlnirea stranie, caleidoscopică dintre occident și orient se menține și se vedește, pitoresc, în viața trepidantă a străzii.

Spre deosebire de somnolența unora, în contrastul dintre sărăcie și bogăție, negustorii băcani fac un intens și divers comerț cu mărfuri de diferite proveniențe.

Scriitoarea Dora D'Istria ne povestește despre contrastul personajelor străzii „... în picioare, în spatele unei trăsuri splendide, în care femei elegante poartă ultimele mode ale Parisului, stă îmbrăcat, într-o manta amplă ale cărei falduri de purpură acoperă fustanela albă, un armău cu chipul marțial aruncând din timp în timp câte o privire satisfăcută asupra hangerului de la brau. O tânără cuconiță care acum a părăsit ulița trece pe lângă un țigan în zdrențe ale cărui trăsături oacheșe arată caracterul indelebil al castelor inferioare din hindustan”.

În timpul domniei lui Cuza Vodă Bucureștii aveau peste 4 700 de negustori la care se adăugau cârciumarii (1 400), precupeții (522), urmând în ordine băcanii, lips-canii, zarafii, pescarii, bancherii ș.a.

O figură aparte de băcan este aceea a lui Petre Stoican, poate cea mai reprezentativă pentru întreaga epocă la care ne referim. Acesta s-ar fi născut în jurul anilor 1760–1770 și s-ar fi angajat, adolescent fiind, ca ucenic la unul dintre marii neguțători din capitală. La câțiva ani după terminarea uceniciei și după încă alți câțiva ani de slujbă cu leafă sau la cotă parte cu stăpânul său și-a deschis o prăvălie pe cont propriu.

Primul local de prăvălie cunoscut documentar este amintit la 26 octombrie 1793 când îi expiră contractul de închiriere făcut probabil cu doi-trei ani mai înainte. Între anii 1793 și 1816 el avea două prăvălii, o cârciumă și o băcănie care se aflau la „Podul Văcărescu”, adică pe Calea Văcărești unde se întretaie cu strada Căuzași. În 1816 plătea chirie 600 lei anual.

Mai târziu, după tradiția păstrată de urmași, prăvălia lui, cea de băcănie, a fost pe strada Băcani, unde aducea, de multe ori, mărfuri de la Brașov, dar mai ales din Țarigrad (Istanbul).

Dintr-un catastif din 1825 aflăm că Petre Stoican a adus din Țarigrad, prin portul Varna, mărfuri la care indica prețul de cumpărare precum și celelalte cheltuieli făcute pentru hamali, ambalaje (butoaie sau lăzi), pentru cântargii, vamă și teșcherea, precum și plata la poștă pentru corespondența primită sau trimisă din țară, la care se adăuga, bineînțeles, transportul până la București. Numai în cursul anului 1825, acest negustor, de la care se păstrează până astăzi catastiful, a făcut nouă transporturi de marfă de la Țarigrad. Petre Stoican avea în preocupările sale nu numai comerțul de băcănie. El avea afaceri de bancă, comisioane, plăți de marfă, camătă, fără alte și alte afaceri cu marfă și vite.

Cercetarea unor acte și vechi registre care au fost păstrate de urmași ne face să credem că după anul 1832, Petre Stoican nu s-a mai ocupat cu negoțul ci a devenit un fel de rentier trăind din venitul celor 8 prăvălii construite în fața bisericii pe Ulița Târgoviștei, precum și de la celelalte 4 prăvălii pe care le avea în Hanul lui Zamfir din strada Băcani. Scăpați, el și familia, de cumplitul flagel al „ciumei lui Caragea”, s-a hotărât să ridice o biserică pe Ulița Târgoviștei (azi Calea Griviței). Se spune și este confirmat documentar că ridicarea bisericii s-a făcut pe locul unei bisericuțe care, probabil fusese construită pe la mijlocul secolului al XVIII-lea de către neguțătorul Mihalcea și tot cu hramul Sfinții Voievozi. Astfel, în 1817, Petre Stoican împreună cu Dumitru Sin Manciuc au construit din temelie o altă biserică, de zid, pe unde este strada Polizu, unde erau cândva numai terenuri virane sau agricole (astăzi zona străzilor Buzești, Ecaterina Teodoroiu și Occidentului).

Cum este firesc pentru o stradă comercială cu existență îndelungată, categoria cea mai valoroasă a monumentelor este reprezentată de hanuri.

Strada Băcani a adăpostit trei mari hanuri: Hanul Băltărețu, Hanul Ioan Eliade și Hanul Zamfir.

Hanul Băltărețu (azi dispărut) purta numele cunoscutului negustor bucureștean Ștefan Băltărețu. A fost construit la sfârșitul sec. al XVIII-lea în mahalaua Șelari, în apropierea Hanului Zamfir. Răspunzând cerințelor negoțului întreținut de proprietarul său, hanul a adăpostit importante cantități de mărfuri din Orient. El nu mai apare cu titulatura de han în planul detaliat al Bucureștilor întocmit de Arthur von Borroczyn în perioada 1844–1846.

Hanul lui Ioan Eliade (azi dispărut) alcătuia împreună cu hanurile Simeon și Zamfir un adevărat nucleu comercial situat pe latura nordică a Lipsicanilor. În prăvăliile hanului lui Ioan Eliade se desfășeau țesături din Viena, fețe de masă de Damasc, servete,

batiste precum și postavuri lucrate în fabrica lui Nicolae Băleanu. Hanul cuprindea mai mult de 9 camere folosite pentru negoț.

Hanul Zamfir (dispărut) făcea parte din lotul vechi al hanurilor bucureștene și ocupa terenul de la întâlnirea străzii Blănari cu actualul Bd. I. C. Brătianu, deci se afla pe latura estică a străzii Băcani. El a fost ridicat în primele decenii ale sec. al XVIII-lea de către Zamfir, staroste de negustori.

Un document din 10 iulie 1736 menționează că hanul se afla aproape de Ulița cea Mare Mărgelari. Fiind o construcție importantă hanul este trecut și în planul rusesc din 1770. Avariat de câteva ori de incendiile și cutremurele care s-au abătut asupra capitalei, Hanul Zamfir s-a menținut până în 1932–1933 când a fost dărâmat.

Cele 21 de hanuri atestate de izvoarele istorice pe o suprafață relativ restrânsă dovedesc caracterul susținut al schimbărilor comerciale pe care orașul medieval le-a înregistrat timp de câteva veacuri.

Un mare învățat spunea, pe bună dreptate, că un popor care nu are monumente istorice nu are nici istorie. Monumentele și străzile sunt mărturiile incontestabile ale victoriilor și înfrângerilor, ale bucuriilor și durerilor trăite de comunitățile umane, sunt o școală la care omul se raportează din tinerețe până la bătrânețe. Când un oraș tezaurizează într-un spațiu atât de limitat, ca zona Curtea Veche, un noian de monumente și străzi ca cele amintite aici, el își prezintă tuturor istoria cu înțelegere și pietate.

SUMMARY

Historic and Urbanistic Documentary Concerning the Băcani – Lipsăni Area

The paper presents the historic and urbanistic evolution of the Băcani – Lipsăni area, stressing upon the history of the Lipsăni street – the most important commercial road in Bucharest – also recording the changes in the road-structure, according to documents from the XVIIth to the XIXth centuries.

Bibliografie selectivă

- Dumitru Almaș, Panait I. Panait, *Curtea Veche din București*, ed. Pentru Turism, Buc., 1974.
 Dan Berindei, Sebastian Bonifaciu, *București, Ghid turistic*, ed. Sport Turism, Buc., 1980.
 Gheorghe Crutzescu, *Podul Mogoșoaiei*, Ed. Meridian, Nuc., 1986.
 Ion Ghica, *Opere*, vol. II, Buc., 1956.
 C. C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, Buc., 1966.
 Nicolae Iorga, *Istoria Bucureștilor*, Buc., 1939.
 Gheorghe Leahu, *Lipsăni. Centrul istoric al Bucureștilor*, Ed. Arta Grafică, 1993.
 G. Potra, *Din București de ieri*, vol. II, 1990, Ed. Șt. Și Enciclopedică, 1993.
 G. Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București (1594–1821)*, vol. I, Buc., 1961.
 G. Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București (1634–1800)*, Ed. Academiei R.S.R., Buc., 1982.
 Panait I. Panait, *Orașul București în timpul lui Constantin Vodă Brâncoveanu, Materiale de istorie și muzeografie*, vol. XI, Buc., 1992.
 Panait I. Panait, Aristide Ștefănescu, *Muzeul Curtea Veche*, Buc., 1973.
 Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești în Cronicari munteni*, Ed. M. Gregorian, Buc., 1961.
 Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, Ed. Academiei R.P.R.
 Constantin Șerban, *Breslele bucureștene în secolul XVIII, „Studii”*, XII, 1958, nr. 6.
 Mihai Tătărâm, *Prin Bucureștiul iubit*, Ed. Țara noastră, Buc., 1992.
 V. A. Urechea, *Istoria românilor*, vol. VII, IX, X, XA.
Istoria orașului București, vol. I, Buc., 1965.
Istoria Țării Românești, 1290–1690, Ed. C. Grecescu și Dan Simionescu, Buc., 1960.